

El vessant cívic d'Antoni M. Badia i Margarit. La Universitat

En alguna ocasió he manifestat que, malgrat la seva aparença discreta (però elegant), el doctor Badia pertanyia, de fet, a la categoria dels superhomes o dels titans.

Els parlaments d'avui crec que corroboraran aquesta opinió en molts aspectes de la seva vida, i ara em toca a mi de fer-ho, encara que sigui sumàriament, en un dels àmbits d'actuació més importants, potser el més important, de la seva activitat professional, sobretot, és clar, en relació amb la Universitat de Barcelona, però no únicament en aquesta institució, perquè la seva actuació, com és ben sabut, abastà nombrosos centres d'ensenyament superior, tant a Europa com a Amèrica.

Després d'haver estat mobilitzat als divuit anys en la guerra espanyola pel cantó republicà i ferit en el front de l'Ebre, seguidament, el 1939 inicià els seus estudis de filologia romànica, i s'hi llicencià el 1943, amb vint-i-tres anys tot just complerts (o complits). També consta que hi féu estudis de dret, que feien sovint també els qui estudiaven filologia, però no arribà a graduar-se en aquesta matèria.

Cal dir que va haver de compaginar no sense dificultats els seus estudis amb l'acompliment del servei militar obligatori, ara en l'altre bàndol, és a dir, en l'exèrcit «nacional». En aquest sentit és molt significativa una carta seva del 4 de desembre de 1942 adreçada al doctor Sebastián Cirac, professor de la Universitat llavors, on li explica les dificultats que comporta per als seus estudis el fet que «formo parte del Regimiento de Infantería "Flechas verdes" [...] sito en los cuarteles de Pedralbes», carta que es troba en el seu expedient acadèmic de l'Arxiu de la Universitat de Barcelona.

Amb tot, com dèiem, el 1943 es llicencià i tot seguit actuà com a ajudant de classes pràctiques en la Facultat de Filosofia i Lletres fins al 1944, i com a professor auxiliar temporal entre 1944 i 1948.

Entretant cursà a Madrid, on es feien llavors els cursos de doctorat, i s'hi va graduar el 1945 amb una tesi dirigida per Dámaso Alonso titulada *Los complemen-*

tos pronominalo-adverbiales derivados de IBI e INDE en la Península Ibérica (que comprenia sobretot el català). I el mateix any realitzà un treball de fonètica i fonologia catalanes a la Universitat de Coïmbra amb el professor Armando de Lacerda, i iniciava així la seva activitat exterior.

Tres anys més tard, el 1948, és a dir, amb vint-i-vuit anys, guanyà el concurs per a la càtedra de gramàtica històrica espanyola de la Universitat de Barcelona, que professà fins al 1977, en què passà a la de gramàtica històrica catalana, llavors creada.

El mateix any 1948 obtingué també el premi Antonio de Nebrija, del CSIC, pel seu treball *El habla del Valle de Bielsa (Pirineo aragonés)*.

Però l'activitat extraordinària de Badia, que comptava amb l'ajut valuós de Maria Cardús, primer companya a la Universitat de Barcelona i després esposa seva, com ja s'ha dit, no va afluixar amb la nova situació estable professional, ans al contrari.

Aquesta activitat es manifestà en diversos àmbits. Podem començar per la seva intervenció en el VII Congrés Internacional de Lingüística Romànica, que se celebrà el 1953 a la Universitat de Barcelona i que tingué una gran transcendència, no solament pel nombre elevat de congressistes sinó també per l'interès de les ponències i comunicacions. Segons Francesc de B. Moll, que hi participà, els qui oficialment portaven el pes de l'organització foren Antoni Griera, Antoni M. Badia i Frederic Udina, però Griera només era un símbol; els qui portaren de fet el pes del congrés foren Badia i Udina, ajudats per un grup de joves alumnes entre els quals hi havia la seva filla Aina Moll, Germà Colón, Antoni Comas, Joaquim Molas i Joan Veny.¹

Un altre àmbit d'activitat fou les publicacions. Per exemple, el 1951 apareix la seva *Gramàtica històrica catalana*, que posteriorment serà traduïda al català i reeditada a València el 1981; i el 1962 la seva *Gramàtica catalana*, de la qual farà una edició corregida i augmentada publicada el 1994 sota el títol *Gramàtica de la llengua catalana*. Aquestes obres, de fet, són unes mostres significatives incipients de l'àmplia bibliografia del doctor Badia corresponent al seu camp molt ampli d'estudi i recerca, com en aquest acte es posa de manifest.

Retornant al camp estrictament universitari, Badia no limità mai la seva activitat a la Universitat de Barcelona. Ja el 1946 fou membre fundador de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, de la qual fou nomenat vocal de la Junta aquest any i vicepresident el 1954. La seva activitat en universitats i centres de recerca estrangers fou molt important, la qual cosa li reportà un gran prestigi exterior, com ja ha estat posat en relleu.

A més de l'aspecte estrictament científic, aquesta activitat exterior, com va

1. Francesc de Borja MOLL, *Els altres quaranta anys*, Mallorca, Moll, 1975, p. 136.

manifestar ell mateix, li permeté fugir de la mediocritat i de les limitacions de la universitat espanyola en l'època franquista, i d'altra banda evadir-se de la «conflic-tiva situació en què es trobava en relació amb les altes instàncies de la universitat i de les seves actituds prodemocràtiques en els medis universitaris» (que també ha estat posat en relleu pels qui m'han precedit).

En aquest sentit, durant la dècada dels cinquanta i dels seixanta sobretot, aquesta activitat exterior li permeté «en l'aspecte personal poder respirar una aleanada d'aire fresc, esvaïr angoixes i, pel que fa a la labor científica, la via per obtenir un notable eixamplament d'horitzons».

D'altra banda, durant els anys seixanta la Universitat fou un dels escenaris principals d'oposició al règim franquista per part de les noves generacions joves que no havien viscut la Guerra Civil, i Badia, per la seva actitud procatalana i prodemocràtica, n'esdevingué un referent clar, sobretot després que el 1967 fos detingut per la policia com a conseqüència del seu càrrec de president de la Casa de Montserrat, que va causar indignació en els medis universitaris.

No és estrany, doncs, que en el moment de la transició política, quan els elements progressistes assoliren el control de la Universitat per a la seva reforma, Badia fos proposat per a ésser-ne rector, càrrec que ocupà entre el 19 de gener de 1978 i el 4 de febrer de 1986, elegit democràticament pels claustres en tres mandats successius.

Ell mateix va explicar detalladament la seva experiència i realitzacions al capdavant de la Universitat de Barcelona en el llibre titulat *Llabor de futur*, aparegut el 1989. Ara només esmentarem alguns dels fets més destacats de l'actuació de l'equip renovador que presidia.

En primer lloc hi havia la qüestió dels PNN (professor no numerari), que eren un estament molt combatiu i de caire majoritàriament progressista, que calia regular, i en aquest sentit, malgrat que un dels grans cavalls de batalla era la contractació del personal docent en comptes del catedràtic funcionari, es va perdre aquesta batalla però es va aconseguir d'idoneïtzar majoritàriament els PNN el 1984 en la categoria de professors titulars numeraris.

Una altra qüestió important fou l'elaboració dels estatuts de la Universitat, feina que durà vuit anys en un estira-i-arronsa permanent amb les autoritats de Madrid que no es va resoldre fins al 1985, després de l'aprovació de la Llei de reforma universitària el 1983.

Seguidament hem d'esmentar la problemàtica de la massificació de la Universitat en aquella època, tant en personal docent com en instal·lacions incloent-hi les extensions de la Universitat de Barcelona a Lleida, Tarragona i Reus, que esdevin-gueren universitats independents, incloent-hi la de les Illes Balears. A més, i pel que es refereix a la de Barcelona, es produí l'expansió per la Zona Universitària a banda i banda de la Diagonal, expansió no exempta de problemes.

Una altra qüestió important fou aconseguir la netedat de la gestió econòmica i financera, que va ser, en paraules de Badia, «una altra cosa terriblement dura», amb embolics de tota mena.

Es van trobar, per exemple, que els rectors disposaven de fons propis amb els quals pagaven sobresous de sotamà a alguns elements del PND (personal no docent). Quan van eliminar aquests pagaments, els afectats, i afectades sobretot, van provocar situacions molt curioses: com que la majoria de persones del PND eren dones i, com que estaven de vaga, s'asseien a l'escalinata del rectorat a fer mitja. Cal dir que l'equip de Badia disposava d'elements molt valuosos, entre els quals Ramon Torrent, per a afrontar aquests problemes.²

D'aquest període recordo un fet concret. Mentre era rector, el doctor Badia ens feia classe de doctorat de vuit a nou del matí (era l'any 1978) i després anava al seu despatx del rectorat. Durant les classes no s'estava d'explicar-nos els problemes amb què s'hi havia trobat, entre els quals la situació administrativa heretada, que era caòtica, consentida pel gerent anterior; però per a sanejar l'administració i dur una gestió transparent van poder comptar amb un funcionari competent, Josep Maria Ferrando, que resolgué tots els embolics comptables, de manera que van poder solucionar el problema sense increment innecessari de personal burocràtic, que és un dels defectes habituals en l'àmbit de l'administració oficial i en el qual crec que va caure algun dels seus successors, encara que presumís d'economista. Cal dir que el doctor Badia sempre ha estat una persona molt austera, qualitat compartida pels membres del seu equip. Bastants d'aquests eren vinculats políticament al PSUC, però ell sempre es mantingué al marge del joc polític directe, encara que es considerava catalanista i demòcrata.

Plegà del càrrec de rector el 1986, i fou nomenat rector honorari seguidament. El mateix any es jubilà oficialment però fou nomenat professor emèrit el 1987. De fet no deixà d'actuar en l'àmbit docent universitari, on dirigí tesis i projectes almenys fins al 1990, en què complí setanta anys. Com a mostra, puc dir que la meua tesi doctoral, dirigida per ell, fou llegida el juny de 1988. També inicià des de la Universitat algun projecte com el PatRom català (Patronymica Romanica), que continuà en l'IEC després de la seva desvinculació definitiva de la Universitat de Barcelona per raó de l'edat. Foren cinquanta anys i escaig de vinculació a la Universitat de Barcelona.

JOSEP MORAN
Secció Filològica

2. Miquel PAIROLÍ, *Antoni M. Badia i Margarit*, Barcelona, Fundació Catalana per a la Recerca, 1997, p. 89-103.